

**O‘ZBEKISTON RESPUBLIKASI
OLIV VA O‘RTA MAXSUS TA‘LIM VAZIRLIGI
TOSHKENT DAVLAT IQTISODIYOT UNIVERSITETI**

AXMEDOV SAMANDAR SAYFULLO O‘G‘LI

**TIJORAT BANKLARI BARQARORLIGINI TA‘MINLASHNING
MOLIYAVIY STRATEGIYALARI**

08.00.07 – Moliya, pul muomilasi va kredit

**Iqtisodiyot fanlari bo‘yicha falsafa doktori (PhD)
dissertatsiyasi**

**Ilmiy rahbar
i.f.d., professor
M.P.Eshov**

Toshkent – 2024

MUNDARIJA

KIRISH	
I.BOB. TIJORAT BANKLARI BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING NAZARIY ASOSLARI	
1.1. Tijorat banklari barqarorligini ta'minlashning nazariy asoslari.....	
1.2. Tijorat banklar barqarorligining ta'minlash muammolari.....	
1.3. Tijorat banklari barqarorligini boshqarishning innovatsion yo'llari.....	
Birinchi bob bo'yicha qisqacha xulosalar.....	
II.BOB. O'ZBEKISTON TIJORAT BANKLARI BARQARORLIGI HOLATI TAHLILI	
2.1. Tijorat banklarida aktivlarni va majburiyatlarini boshqarish usullari.....	
2.2. O'zbekistonda tijorat banklari risklarini o'lchash va monitoring qilish usullari tahlili.....	
2.3. O'zbekiston tijorat banklari barqarorligi holati tahlili.....	
Ikkinchi bob bo'yicha qisqacha xulosalar.....	
III.BOB. TIJORAT BANKLARI BARQARORLIGINI TA'MINLASHNING MOLIYAVIY STRATEGIYALARI	
3.1. Tijorat banklarining moliyaviy vositachiligini faollashtirish yo'llari.....	
3.2. O'zbekiston tijorat banklarining operatsiyalari va boshqaruvini takomillashtirish ssenariyalari.....	
3.3. O'zbekiston tijorat banklari barqarorligini ta'minlashning moliyaviy strategiyalari.....	
Uchinchi bob bo'yicha qisqacha xulosalar.....	
XULOSA VA TAKLIFLAR	
FOYDALANILGAN ADABIYOTLAR RUYXATI	

KIRISH

Dissertatsiya mavzusining dolzarbligi va zarurati. Jahonda tijorat banklari barqarorligini samarali boshqarish mexanizmini takomillashtirishga oid muammolarni ilmiy asosda hal etish yuzasidan ilmiy izlanishlar davom ettirilmoqda, jumladan, banklarning kapitallashuv va likvidlilik darajasini oshirish, kreditlash mexanizmini takomillashtirish, har toifadagi risk darajasini pasaytirish masalalariga e'tibor kuchaytirilmoqda. Bank tizimining moliyaviy barqarorligini ta'minlash, xalqaro tajribani hisobga olgan holda, bank tavakkalchiligini baholashni takomillashtirish, tijorat banklari faoliyatini tartibga solish va nazorat qilishning zamonaviy tamoyillari hamda mexanizmlarini joriy etish kabi tadbirlar tijorat banklar amaliyotida samarali boshqarish tizimini qo'llashni dolzarb masala qilib qo'yimoqda.

Mustaqillik yillarida mamlakatimizda bank tizimini rivojlantirish, unda moliyaviy barqarorlikni mustahkamlash, kapitallashuv va likvidlilikni oshirish borasida olib borilgan islohotlar samarasida bir qator ijobiy natijalarga erishildi. Ayniqsa, ko'plab rivojlangan mamlakatlar iqtisodiyoti va moliya bozorlarini tahlikali holatga keltirgan jahon moliyaviy-iqtisodiy inqirozi sharoitida respublika bank – moliya tizimida kuzatilayotgan barqaror natijaviyligi, shu jumladan, tijorat banklar tizimi kapitallashuvi va likvidligining saqlab qolinishi olib borilgan islohotlarning amaliy natijasidir.

O'zbekistonda jadal islohotlar sharoitida respublika moliya tizimini muhim bo'g'inlaridan biri bo'lgan tijorat banklarni samarali va barqaror faoliyat yuritishi mamlakat iqtisodiyotini yanada taraqqiy ettirish va uning pul kredit siyosatini samarali tashkil qilish zarur. O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 16 iyundagi "Tijorat banklarining moliyaviy barqarorligi va kapitallashuvi darajasini oshirishga oid qo'shimcha chora – tadbirlar to'g'risida"gi PQ–3066 Qarorida iqtisodiyotni barcha sohalarida bo'lgani kabi tijorat banklarni boshqaruv tizimining davr talablariga mos ravishda olib borish va tijorat banklar faoliyati barqarorligini jahon standartlari talablariga to'liq javob berishini talab etadi.

Ushbu ilmiy tadqiqot "2017-2021 yillarda O'zbekiston Respublikasini rivojlantirishning beshta ustuvor yo'nalishi bo'yicha Harakatlar strategiyasini

kelgusida amalga oshirish chora-tadbirlari to'g'risida" gi O'zbekiston Respublikasi Prezidentining 2017 yil 15 avgustdagi PF-5024-Farmonida va "O'zbekiston Respublikasi Markaziy banki to'g'risida"gi Qonunni amalga oshirishda, Vazirlar Mahkamasining mavzuga oid Qarorlari hamda tijorat banklari faoliyatini barqarorlashtirishga tegishli normativ hujjatlarini takomillashtirish va banklar faoliyatini xalqaro reyting kompaniyalari orqali baholash mezonlariga erishishga ma'lum darajada xizmat qiladi.

Tadqiqotning respublika fan va texnologiyalari rivojlanishining ustuvor yo'nalishlariga bog'liqligi. Mavzu 2012-2020 yillarda fan va texnologiyalar taraqqiyotining birinchi ustuvor yo'nalishi - "Demokratik va huquqiy jamiyatni ma'naviy-axloqiy va madaniy rivojlantirish, innovatsion iqtisodiyotni shakllantirish" dasturiga mos bo'lib, fundamental tadqiqotlar Davlat ilmiy-texnika dasturlarining "F1. Bozor iqtisodiyoti, jamiyatni rivojlanishi, davlat va huquq nazariyasi" dasturi hamda amaliy tadqiqotlar Davlat ilmiy-texnika dasturlarining "ITD-2. Demokratik islohotlarni yanada chuqurlashtirish, fuqarolik jamiyatini shakllantirish, milliy iqtisodiyotni modernizatsiyalash va erkinlashtirishning ilmiy asoslarini ishlab chiqish" dasturida qo'zda tutilgan vazifalarni ilmiy jihatdan hal etishni ko'zda tutadi.

Muammoning o'rganilganlik darajasi. Bugungi kunga qadar bank menejmenti hamda ularni takomillashtirish muammolari bilan mahalliy va MDH iqtisodchi olimlari doimo shug'ullanganlar. Jumladan, tijorat banklari faoliyatida menejmentning tamoyillari hamda ularni takomillashtirish yo'nalishlari xorijlik yetakchi iqtisodchi olimlar V.M.Usoskin, Dj. Siynki, Ye.F.Jukova, U. Kox Timoti, I. V. Larionova, I.T. Balabanov, O.I. Lavrushina., P.S.Rouz, F. Kotler, Yu.N. Lapnin, E.Rid, Yu.A. Malenkovlarning ilmiy izlanishlarida o'z ifodasini topgan.¹

¹ Усоскин В.М. Современный коммерческий банк: управление и операции.-Москва: МКЦ ДИС, 1997.-464 с.; Дж. Синки, мл. Управление финансами в коммерческих банках. пер. с англ. 4-го переработанного изд. БМА.М.: 1994, Calallahy. - 820 с.; Е.Ф.Жукова. -М.: ЮНИТИ-ДАНА: Единство, 2006. - 575 с.; Тимоти У. Кох. Управление банком: пер. с англ. В 5-ти томах (книгах), 6-ти частях. Уфа: Спектр. Часть 1,2003. - 112 с.; Ларионова И.В. Управление активами и пассивами в коммерческом банке. - М.: Консалтбанкир, 2003. - 272 с.; Банковское дело: учебник для студентов вузов, обучающихся по экон. спец. / Под ред. Балабанов И.Т. Банки и банковское дело. / Под ред. И.Т. Балабанова. -Санкт-Петербург: Питер, 2002. - 304 с.; Банковский менеджмент: учебник / кол.авторов; под ред. д-ра экон. наук, проф. О.И. Лаврушина. - 3 - е изд., перераб. и доп. - М.: КНОРУС, 2010. - 560 с.; Роуз П.С. Банковский менеджмент. БМА.М.:Дело-ЛТД,1995.-743 с.; Котлер,Ф. Основы маркетинга. Краткий курс.: Пер. с англ. - М.: Издательский дом «Вильямс», 2010. - 656 с.: ил.; Лапънин Ю.Н. Стратегический менеджмент: учеб.пособие. - М.: Эксмо, 2010. - 432 с.; Рид Э. Коммерческие банки. - М: Прогресс, 2006.- 261 с.; Маленков Ю.А.